

Uluslararası
Uygur Araştırmaları Dergisi
2016/8

UYGUR ŞAİRİ SABİT ABDURRAHMAN

Sabit Abdurrahman a Poet from Uyghur

Ahmet KARAMAN*

Özet

20. yüzyıl Uygur Türkleri için çalkantılarla geçen bir yüzyıl olmuştur. Yüzyılın başlarında Uygur edebiyatında pek çok yenilikler görülmektedir. 1930'lu yıllardan sonra da eğitim reformları yapılmıştır. Bu yıllar aynı zamanda özgürlük hareketlerinin de yoğunlaştığı döneme rastlar. Siyasi hareketlerin etkili olduğu bir dönemde yaşayan Sabit Abdurrahman'ın hayatı da mücadeleyle geçmiştir. Uygur edebiyatı kaynaklarında şairle ilgili bilgiler yok denecek kadar azdır. Onunla ilgili bilgilere ancak kendi yazdığı şiirler toplamından ulaşmak mümkün oldu. Sabit Abdurrahman'ın "Hayat Naxşiliri" adı verilen eseri, birbirine tema ve kronolojik olarak bağlı beşi asıl, ikisi ek bölüm olmak üzere yedi bölümden oluşmaktadır. Sabit Abdurrahman Uygur halkının bağımsızlık mücadelesini dile getiren pek çok şiir yazmıştır.

Anahtar Sözcükler: Uygur, şair, bağımsızlık

Abstract

The 20th century was a turbulent period for the Uyghur Turks. Many innovations took place in the Uyghur literature at the beginning of the century. Moreover, reforms were made in the field of education after 1930s. These years coincide with the period during which independence movements increased. Living in a period in which political movements were effective, Sabit Abdurrahman had many struggles in his life. There is little information about the poet in the sources of Uyghur literature. It is possible to reach the information about him only from all the poems he wrote. The work of Sabit Abdurrahman called "Hayat Naxşiliri" (The Life Songs) consists of seven parts including five main and two additional ones that depend on each other in terms of theme and chronology. Sabit Abdurrahman wrote many poems related to Uyghur people's struggle for independence.

Keywords: Uyghur, poet, independence

Giriş

Uygur edebiyatı 20. yüzyılın başlarında yükseliş dönemi yaşamıştır. Uygurlar içinde bir uyanış hareketi başlamış ve bu hareket eğitimden edebiyata çeşitli alanlarda reform ve yenileşme hareketlerini de beraberinde getirmiştir. "XIX. yüzyılın sonu ve XX. yüzyılın başında Mançu-Çin istilası döneminde Uygurlar içinde ilk uyananlar, yurtdışında okuyup, dünyadaki gelişmelerden etkilenen ve yenilikçi fikirleri dünyaya kapalı olan bölge Doğu Türkistan'a getiren aydınlardır (Kaşgarlı 2014: 129-145)." Bu dönemde meydana gelen

* Yrd. Doç. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Afyonkarahisar-TÜRKİYE, E-posta: ahkaraman@aku.edu.tr.

ayaklanmalar ve özgürlük isteği, şiirlerin ana temasını oluşturur. Abdülhaluk Uygur, Nimşehit, Zunun Kadiri, Lutpulla Mutellip, Abdürrahim Ötkür gibi sanatçılar bağımsızlık hareketlerini hem yazılarıyla hem de fiilî olarak desteklemişlerdir.

“Çağdaş Uygur edebiyatına baktığımızda Şincan’da ortaya çıkan her çeşit siyasi, toplumsal hareketler, çeşitli ıslahat hareketleri, yenilikler ve ayaklanmalarla sıkı sıkıya ilgili olduğu görülür (Zaman 2002: 1-2).”

Sabit Abdurrahman’ın çocukluk ve gençlik dönemini geçirdiği 1930 ile 1940’lı yıllar Doğu Türkistan’da eğitim, sanat ve edebiyat sahasında gelişmelerin yaşandığı aynı zamanda arka arkaya bağımsızlık hareketlerinin görüldüğü yıllardır. Bu dönem sanatçıların çoğunda görülen cehaletle ve feodal güçlerle mücadele, eğitim seviyesini yükseltme, halkı yoksulluktan kurtarma çabaları edebiyata da yansımıştır. Bu dönem şiirlerinde sıkça görülen vatan sevgisi, özgürlük arzusu, yoksulluğun ortadan kaldırılması gibi konular Sabit Abdurrahman’ın şiirlerinin de asıl konusu olmuştur.

Hayatı

Sabit Abdurrahman (Uygurî) 1928 yılında Yedisu bölgesinde bulunan Karatoruk köyünde doğmuştur. Yedisu büyük bölümü Kazakistan sınırlarında bulunan Kazakistan, Kırgızistan ve Doğu Türkistan’ın arasında yer alan ve Uygur nüfusun yoğun biçimde yaşadığı bir bölgedir. Babasının adının Abdurrahman olduğunu belirten Sabit, ekonomik durumu iyi bir çiftçi ailesinde dünyaya gelmiştir. Ailenin yönetim tarafından siyasi takibe uğraması sonucunda göç etmeye mecbur olan binlerce Uygur aile ile birlikte Yedisu’yu terk edip Gulca’ya yerleştiler. Sabit’in çocukluk, gençlik ve olgunluk dönemleri Gulca’da geçmiştir. İlköğrenimini Gulca’da tamamlayan şair orta öğrenimini İli Lisesinde, üniversite eğitimini ise Şincan Milletlerarası Üniversitesinde tamamlamıştır. 1944’ten 1958’e kadar çeşitli okullarda eğitimci, “Azat Şerqiy Türkistan” gazetesinde sorumlu düzeltmen, harp okulunda kursiyer, Milli Orduda kâtip, İli Öğretmen Okulunda öğretmen olarak görev yapmıştır.

Sabit Uygurî’nin Doğu Türkistan’da yaşadığı dönemler özgürlük hareketlerinin arttığı dönemlerdi. 1931-1933, 1944-1939, 1967-1970 yıllarındaki devrimlere katıldı. Hem savaşı hem de yüreklendirici olarak görev yaptı. Bunu bir şiirinde şöyle dile getiriyor:

İnkılap sêpide kôtirip elem
Küreşke kirdim men, dostlirim bilen
Bu ceñde galip çiqiş üçün düşmendin
Bir qolğa qural aldim, bir qolğa qelem!

“İnkılâp safında kaldırıp alem

Savaşa girdim ben, dostlarımla

Bu savaştta düşmana galip gelmek için

Bir ele silah aldım bir ele kalem”

Şair, gençliğinin en coşkulu zamanlarında zulümle karşılaşmıştır. Hakikati haykıranların dilinin kesildiği, özgürlük isteyenlerin zindanlara atıldığı dönemlerde yaşayan şair tutuklanıp dört defa hapse atılmıştır. Yirmi yıldan fazla bir süre zindanlarda cehennem azabı yaşamıştır. Hapishanelerde hiçbir şekilde okumaya ve yazmaya izin verilmemiştir. Bir kâğıt yakalansa mahpuslara ağır işkenceler yapıldığı bir ortamda şiir yazıp saklamak da mümkün olmazdı. Ancak şair pek çok şiirini hatırında tutarak ya da hapishanede

güvendiği arkadaşlarına ezberleterek kaybolmalarını önlemiştir. Şair pek çok şiirini Kazakistan'a geçtikten sonra kâğıda aktarabilmiştir.

Sabit Abdurrahman mücadelelerini şiirlerine yansıtmiş bu şiirleri yakın dostu Exmet Égementer tarafından "Hayat Naxşiliri" adı verilen yedi bölümlük bir kitapta toplanmıştır. Eserdeki bölümlerden beşi asıl bölüm, iki bölüm de ek olarak yer almıştır. Eserin birinci bölümü "Küreş Naxşisi" adını taşımaktadır. Bu bölümde şairin 1944-1949 yılları arasındaki mücadelelerini dile getirdiği şiirler yer almaktadır. İkinci bölüme "Tañ Naxşisi" adını veren şair zalim Çin yönetimine olan nefretini ve yoksul Uygur halkının bağımsızlık aşkını bu bölümde ifade etmiştir. İkinci bölüme "Köñül Küyliri" adlı bir bölüm eklenmiştir. Burada lirik gazeller yer alır. Gazellerde kullanılan sanatlı dil dikkat çekicidir. Eserin üçüncü bölümü "Zindan Naxşisi" dir. Çin yönetimi tarafından zindana atılmasını ve burada gördüğü ağır işkenceleri anlattığı şiirleri bu bölümde yer alır. Dördüncü bölümün adı "Hicran Naxşisi"dir. 1981 yılının sonlarında Çin zulmünden kaçarak Kazakistan'a yerleşen şair burada çektiği memleket özlemini şiirlerine yansıtmıştır. Kazakistan'da her ne kadar huzurlu bir hayatı olsa da memleketinde ağır şartlar altında yaşayan halkını sürekli düşünmüştür. Hicran Naxşiliri'nde yer alan şiirler, şairin ruhunda hissettiği esareti yansıtmaktadır. Eserin beşinci bölümü "İstiqlal Naxşisi" olarak adlandırılmıştır. Bu bölümde yer alan şiirlerde Orta Asya'da bağımsızlığını kazanan Türk Cumhuriyetlerini tebrik ederken Doğu Türkistan'ın bağımsızlığı için de mücadele etmek gerektiğini ifade eder. Beşinci bölümün sonuna "Tepekkur Durdaniliri" adını taşıyan felsefi düşüncelerle örülü rubailerin yer aldığı bir bölüm eklenmiştir. Şair, eklediği iki bölümle birlikte yedi bölüm hâline gelen kitabını Ülker yıldızına benzetmektedir. Ülker yıldızının parçalanmasının mümkün olmadığı gibi yedi bölümden oluşan bu şiir kitabını da bölmek mümkün değildir.

1980 Nisan'ında hapishaneden çıkan şair 1981 yılının sonlarında Kazakistan'a yerleşmiştir. Kazakistan'a yerleşen şair burada kendini bir nebze olsun özgür hissetmiştir. Bu duygularla "Qazaq Élimge Salam!" ve "Qazaqistan Méniñ Öz Élim" gibi şiirlerini yazmıştır. Ancak her şeye rağmen şair ruhen özgür olmadığını da hissetmektedir. Uyguristan diye bahsettiği öz vatanının özlemiyle yaşayan şair 2005 yılında vefat etmiştir.

1970'li yılların sonunda başlayan ve Uygur şiiri için "altın devir" denilen (Turdi vd. 2006: 39) dönemde Sabit Abdurrahman'ın Uygur edebiyat tarihlerinin pek çoğunda yer almaması onun bu dönemde Kazakistan'a yerleşmesiyle ilgili olabilir.

Şair, mücadeleyle geçen yarım asırlık bir dönemde yazmış olduğu şiirleri "Hayat Naxşiliri" adını verdiği eserde toplamıştır.

Edebî Kişiliği

Sabit Uygurî küçük yaşlardan itibaren edebî eserlere ilgi duyan şair, sevdiği şiirleri ezberleyerek şiire adım atar ve 1945 yılında "Azat Şerqiy Türkistan" (Özgür Doğu Türkistan) gazetesinde şiirleri yayımlanmaya başlanır. Onu şiir yazmaya yönlendiren 1944 yılındaki özgürlük hareketi olmuştur. Kendi ifadesiyle eline kalemi halkı tutuşturmuştur. Onun için halkının eline tutuşturduğu bu kutlu kalemi ömür boyu elinden bırakmayacaktır. Şair, yarım asırdır eline kalem aldığını ve bu sürenin bir sanatçı için az olmadığını ifade eder. Bu kadar sürede insanlık hazinesine ölmez eserler bırakan çok şair olduğunu belirterek kendinin çok eser verememesini kötü talihiyle bağlamaktadır. Uygurların yaşadığı zulmün çok ağır olduğunu bu ağır zulüm altında toplumun dertlerini dile getirmenin cinayet sayıldığı bir ortamda sanat faaliyetlerinin güçlüğünü dile getirir.

Şiirlerinde "Uyguriy" mahlasını kullanmasının nedenini 1958 yılında "iflah olmaz milliyetçi, Uyguristan kurma gayesi taşıyan kişi" olarak suçlanması olarak açıklamaktadır. Bu suçlama aslında şair için bir iftihar vesilesi olmuştur. Bu iftiharla şu şiiri yazmıştır:

Uyguristan'da tuğuldum, men özem Uyguriy men
 Azap çekken milletimniñ nativan bir oğli men
 Bu cahanda xariliq az kördimu xelqim méniñ
 Oylisam ottek yenip, qayğu-elemdin boğilimen

*“Uyguristan'da doğdum, ben Uygur'um
 Azap çeken milletimin güçsüz oğluyum
 Bu dünyada az mı hor görüldü milletim
 Düşünsem ateş gibi yanıp elemden boğulurum”*

Bu şiiri dostlarına okuduğu geceden sonra dostları onu artık “Hey Uyguriy!” diye çağdırmaya başlamışlardır.

Hayatının önemli bir kısmını mücadeleyle geçiren şairin dizelerine de bu mücadele yansımıştır. Küreş Naxşisi adlı bölümden önce kaleme aldığı mukaddime kısmında “Méniñ Naxşam” adlı şiirinden doğup dünyaya gözlerini açtığı zaman bağımsızlık mücadelesinin alevlendiğini belirtmiştir. Küreş Naxşisi adını taşıyan bölümde yer alan şiirlerinde “savaş, kahramanlık, özgürlük, dostluk” temalarının sıkça kullanıldığını görüyoruz. Ğeni Batur gibi kahramanların savaşlardaki yiğitlikleri de dile getirilmiştir. Bu bölümde güzel günlerin habercisi olarak bahar, özgürlük arzusundaki bülbül sembollerini kullanmıştır. “Jillarğa Xitap” adlı şiiri ise Lutpulla Mutellip'in “Yillarğa Cavap” şiiriyle yılların hızla geçip gitmesine sitem etmesi yönünden benzerlik göstermektedir:

Yillarğa Cavap
 Vaqit aldırañğu, saqlap turmaydu
 Yillar şu vaqitniñ eñ çoñ yorgisi
 Aqqan sular, atqan tañlar qaytilanmaydu
 Yorga yillar ömürniñ yaman oğrisi

*“Yillara Cevap
 Vakit aceleci, beklemez,
 Yillar o vaktin en büyük rahvanı.
 Akan sular, atan tanlar geri gelmez,
 Rahvan yillar ömrün yaman hırsızı” (Karaman 2011: 498)*

Jillarğa Xitap
 Toxta, ey jillar, bihude ötmigin
 Otluq xitavimni tekrar yénişlaymen
 Saña tapşuruğum diqqette añliğin
 Ceñgivar vezipiler béğişlaymen

“Yıllara Hitap

Durun ey yıllar boşa geçmeyin

Ateşli hitabımı tekrarlıyorum

Sen görevini dikkatle dinle

Cengaver görevler veriyorum”

Tarihî Kaşgar ve İli şehirleri de bu bölümde sıkça dile getirilmiştir. Küreş Naxşiliri bölümünde savaş temasının içine aşk teması da başarılı bir şekilde yerleştirilmiştir. Millî orduda savaşan bir yiğidin sevdiği kıza seslenişi, kızın da âşığına cevapları dörtlükler şeklinde ve karşılıklı olarak verilmiştir.

Tañ Naxşisi adlı bölümde zalim yöneticilere isyan dikkati çekmektedir. “Qar Yağıdu” ve “Yazni Séğiniş” adlı şiirleri zulüm altında inleyen Uygur halkının özgürlük arzusunu dile getirmektedir.

Köñül Küyliri’nde yer alan şiirlerde ise gençlik ve aşk ilişkisi göze çarpmaktadır. Buradaki şiirler işlenen konuyla ilgili olarak sevgi gazelleri olarak adlandırılmıştır.

Zindan Naxşisi şairin kimliğini en belirgin olarak yansıtan bölümdür. Zindanlarda kaldığı dönemlerin acıları, özlemleri burada görülmektedir.

Boranlıq Künler şiirinde “Oçuq turğan asman tutuldi birden / Qarañgu zulmetke aylandi kündüz” dizelerinde apaçık gökyüzünün birden kapanması, gündüzün karanlığa bürünmesi asırlardır özgürce yaşayan Uygur halkının karanlık ve uğursuz bir zamanda yaşadığını anlatmaktadır.

Zindan teması içine yine sevgi teması yerleştirilmiştir. Şaire göre şairleri şair yapan sevgidir. Kahramanları kahraman yapan yine sevgidir. Eğer insanın yüreğinde vatan sevgisi yoksa o yürüyen bir cesettir. Düşmana eğmediği başını eğdiren sevgidir:

“Şairlarni şair qilğan-muhebbet

Baturlarni batur qilğan-muhebbet

Jürikide veten işqi yanmisa

Adem dégen-tirik jürgen bir ceset!

Düşmenlerge égilmigen béşimni

Bir gözølge égildürgen-muhebbet”

Bu bölümde insan, hayat, şair, ana, dostluk, vatan konularında yazılmış şiirleri bulunmaktadır. Şaire göre insan aklıyla her güçlüğün üstesinden gelebilir:

Déñizniñ tégide yatidu almas

“Denizin dibinde yatar elmas

U çoñqur bolsimu alidu gevvas

O derinde olsa da alır avcı

Tebiet öziniñ tilsim sirini

Tabiat özünün büyüğü sırrını

İnsanniñ eqlidin yoşura almas!

İnsanın aklından gizleyemez

Hemmige hökümran bolidu qiliç

Her şeye hükmeder kılıç

Qiliç u, hemmige qadir bolsimu

Kılıç her şeye hükmetse de

İnsan iradisini sunduralmas héç!

İnsan iradesini kıramaz hiç”

Hicran Naxşiliri adlı bölümde şairin Gulca, Kazakistan, Uyguristan ile ilgili şiirlerinin yanında dikkat çeken bir şiir de Lutpulla Mutellip ile ilgilidir:

Méni şair démeñ dostlar, şéir sultani Lutpulla
 Vetén asmanida yangán yoruq çolpani Lutpulla
 Küreşçan Uyğuristanniñ cesur oğlani Lutpulla
 Élimniñ pexri evladi, şerep-şani Lutpulla

Şair 1992 ile 1999 yılları arasında yazdığı şiirleri “İstiqlal Naxşisi” adlı bölümde toplamıştır. Bu dönemde bağımsızlıklarına kavuşan Türk Cumhuriyetleri hakkında şiirler yazar. Onların bağımsızlıklarını coşkuyla kutlar. Turgun Almas, Seyfettin Azizi gibi dostlarına da şiirler yazmıştır.

Tepekkur Durdaniliri adlı bölümde rubai biçiminde yazılmış felsefi içerikli şiirleri yer almaktadır. Dünyanın geçiciliği, vatan sevgisi, özgürlük, fedakârlık, tabiat, ilim öğrenmenin gerekliliği gibi konularda didaktik bir edayla düşüncelerini şiire yansıtır.

Sabit Abdurrahman şiirlerinde sembolik ifadelerin yanında atasözlerinden, deyimlerden de sıkça yararlanmıştır. İnsanlara hizmet etmenin gerekliliğini ancak bunu yaparken gösteriştten kaçınılmasını gerekliliğini benzetmeyle veciz biçimde anlatır: “Miñ göher bersimu ünçiqmas derya/ Bir tuxum tuqqanga qaqaqlar mikiyan!” (Bin cevher verse de ses çıkarmaz nehir / Bir yumurta yaptığında gıdaklar tavuk).

Şiirlerinde halk ve vatan kavramlarını çok sık kullanmıştır: Alim bolğum kélidu / Şair bolğum kélidu / Xelqim üçün her işqa / Mahir bolğum kélidu (Âlim olası gelir / Şâir olası gelir / Halkım için her işe / Mahir olası gelir).

Sabit Abdurrahman şiirlerinde iki dizeli bentlerden on dizeli bentlere kadar çok çeşitli nazım birimleri kullanmıştır. Şiirlerinde hece veznini tercih eden şair ölçsüz şiirler de yazmıştır. Hece vezniyle yazdığı şiirlerin bazılarında dizelerden birkaçının ölçüye uymadığı da görülür. Sabit Abdurrahman’ın şiirleri Uygur halkının bağımsızlık mücadelesi, Uygur şehirleri, dağları, ırmaklarıyla kısaca Uygur folkloruyla ilmik ilmik dokunmuş bir Uygur kilimi gibidir.

Şiirlerinden Örnekler:

Lutpulla

Méni şair démeñ dostlar şéir sultani Lutpulla
 Vetén asmanida yangán yoruq çolpani Lutpulla
 Küreşçan Uyğuristanniñ cesur oğlani Lutpulla
 Élimniñ pexri evladi, şerep-şani Lutpulla

Lutpulla

Bana şair demeyin dostlar şiirin sultanı Lutpulla
Vatan semasında parlayan Çolpan Lutpulla
Savaşçı Uyğuristan’ın cesur çocuğu Lutpulla
Ülkemin övüncü, şerefi şani Lutpulla

Pütün dunyağa dañ ketken makandur Uyğuristanım

Gözellikte goya cennet, küreşte dañqi dastanim

Şu elde hür yaşap ötken, küreşçan, batur ecdadım
Eşu ecdatniñ evladi ümit-armani Lutpulla

*Bütün dünyada ün salmış yerdir Uyguristan'ım
Güzellikte sanki bir cennet, savaştta ünlü destanım
Bu vatanda özgür yaşamış savaştçı yiğit atalarım
İşte o atanın oğlu umudu Lutpulla*

Ottuz yette oğlanni qara zindanga taşlaştı
Birini otta köydürdi birini dariğa astı
Biriniñ közini oydi birini cadiğa bastı
Aşu ceñde halak boldi veten qurbani Lutpulla

*Otuz yedi yiğidi zindana attılar
Birini ateşte yaktı, birini astılar
Birinin gözünü oydu, birini kestiler
İşte o savaştta yok oldu vatan kurbanı Lutpulla*

Lutpulla jiqilğan kün asmandin quyaş mökti
Tebietmu tutup matem bulutlar yésini tökti
Musibet ilkide teñri téği hem qeddini pükti
Élimniñ qelbini ezdi cüdaliq dağı Lutpulla

*Lutpulla'nın yıkıldığı gün gökte güneş gizlendi
Tabiat da yas tutup bulutlar gözyaşı döktü
Musibet elinde Tanrıdağı belini büktü
Vatanımın yüreğini parçaladı ayrılık ateşi Lutpulla*

Aya şair özen kettin ümit-armanliriñ qaldi
Ümit yultuzliri çaqnay şéir-dastanliriñ qaldi
Éçilmastin gazañ bolğan bahar bostanliriñ qaldi
Xeliqniñ qelbide öçmes qisas volqani Lutpulla

*Ey şair kendin gittin umutların kaldı
Umut yıldızları parlayıp şiir ve dastanların kaldı*

*Açılmadan solan bahar bostanların kaldı
Halkın kalbinde sönmez intikam ateşi Lutpulla*

Aya şair tavap eylep séniñ qebrü-mazariñni
Cesur evlatliriñ keldi oqup otluq gezeliñni
Tinç yat qebr içide sen, kütüp azat zamaniñni
Veten azat bolğan çağda bolarsen şadi Lutpulla (Hicran Naxşileri'nden-kısaltılarak alındı.)

*Ey şair tavaf edip senin mezarını
Cesur evlatların geldi okuyup ateşli gazelini
Rahat uyu kabrinde bekleyerek özgür zamanını
Vatan özgürleştiği zaman şad olursun Lutpulla*

İlim bir derextur hergiz qurimas
İlimsiz qarañgu dillar yorimas
İlim- u her qandaq dertlerge dava
Uni dost tutqanlar xarliqta qalmas (Tepekkur Durdaniliri-Rubai)

*İlim bir ağaçtır hiçbir zaman kurumaz
İlim, o her türlü derde deva
Onunlar dost olanlar hor görülmez
İlimsiz karanlık gönüller aydınlanmaz*

Ġeni Batur

Ġeni Batur meydanda
Düşmenge yüz tutqanda
Ciren éti astida
Oynap mañdi aldida..

Çiqti batur çelişqa
Elni azat qilişqa
Çaqmaq bolup ceñlerde
Yav bağrini tilişqa

Ġéni Batur danadur

Gani Batur

*Gani Batur meydanda
Düşmana saldırdığında
Doru atı altında
Oynayarak yürüdü önde*

*Çıktı yiğitçe savaşa
Vatanı hür kılmaya
Şimşek olur savaşlarda
Düşmanın bağrını yarmaya*

Gani Batur bilgedir

Xeliqlerge panadur
U soquşqa kirgende
Yalqun ottek yanadur

*Halka güvendir
O savaşa girdiğinde
Alevli ateş gibi yanar*

Ğeni Batur izi biz
Uniñ oğul qizi biz
Veten üçün ceñlerde
Ğeni Baturniñ uzi biz!
(Küreş Naxşisi'nden)

*Gani Batur'un izindeyiz
Onun oğlu kızımız
Vatan için savaşlarda
Gani Batur'un maharetiyiz!*

Altunniñ qedrini zerga bilidu
Dananiñ qedrini dana bilidu
Danalar ilimge aşına bolur
Nadanlar ilimni neme qilidu?!

*Altının kıymetini kuyumcu bilir
Âlimin kıymetini âlim bilir
Âlimler ilme âşına olur
Cahiller ilmi ne yapsın? (Rubailerden)*

Ana

Ana eziz, ana uluğ, ana muqeddes
Anilarniñ aq sütini aqlimaq bek tes
Bu hayatta alim boluş şert emes, emma
Ana qerzin ada qilip ötelsek bes!

Ana

*Ana aziz, ana ulu, ana kutsal
Anaların ak sütünü aklamak zor
Bu hayatta âlim olmak şart değil ama
Ana borcunu eda etsek yeter*

Baturlarni, dahilarni tuqqanmu ana
El derdini eldin burun uqqanmu ana
Qayğu kelse hesritini içige jutup
Şatliqini soğat qilip tuqqanmu ana!

*Yiğitleri, dâhileri doğuran da ana
Vatan derdini herkesten önce duyan da ana
Kaygı gelse hasretini içine atıp
Mutluluğunu armağan edip doğuran da ana*

...

Ana qelbin qaplimisun qara tumanlar
Çéhrisidin nur ketmisun, qelbidin bahar
Kirpigige ilinmisun yaş tamçiliri
Köz aldida xoşal yayrap össun balılar!

*Ana kalbini kaplamasın kara dumanlar
Yüzünden nur gitmesin kalbinden bahar
Kirpiğine değmesin gözyaşları
Göz önünde mutlu rahatça büyüsün çocuklar.*

Kaynaklar

- KARAMAN, Ahmet (2011), *Lutpulla Mutellip'in Eserleri*, Ege Üniversitesi, Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.
- KAŞGARLI, R. Abdülvahit (2014), "Çağdaş Uygur Edebiyatı ve Onun Geleceği", *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, 3, 129-145.

Uygur Edebiyatı Tarihi 4, (2006). Beyciñ: Milletler Neşriyatı.

NECİPOVİÇ, Necip E. (1995), *Yeni Uygur Türkçesi Sözlüğü*, (çev. İklil Kurban). Ankara: TDK Yayınları.

SINCON, Daniel St. (1997), *Uygurçe - İngilizçe Luget*, Ürümçi: Şincañ Helq Neşriyatı.

ZAMAN, Nurmuhemmet (2002), *Uygur Hazırqi Zaman Edebiyatı Tarixi*, Ürümçi: Şincañ Xelq Neşriyatı.